

ЗАХИСТ ПРАВ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Анотація. Розглянуто поняття інтелектуальної власності в Україні, особливості її законодавчого регулювання, проблеми законодавчого регулювання та перспективи подальшого розвитку.

Аннотация. Рассмотрено понятие интеллектуальной собственности в Украине, особенности ее законодательного регулирования, проблемы законодательного регулирования и перспективы дальнейшего развития.

Annotation. The notion of intellectual property in Ukraine, peculiarities of its legal regulation, the problems of legal regulation and prospects for further development were discussed.

Ключові слова: інтелектуальна власність, матеріальні інтереси, майнові права, немайнові права.

Право інтелектуальної власності як право особи на результат творчої інтелектуальної діяльності або інший об'єкт права інтелектуальної власності, визначений законом, пов'язується, перш за все, із розумінням творчості і творчої інтелектуальної діяльності. Творчість людини можна визначити як глибоко усвідомлену нею потребу самовираження, самоствердження, привнесення в оточуючий світ глибинних душевних переживань задля пошуку гармонії і самовдосконалення. Здатність до творчої та інтелектуальної діяльності вирізняє людину серед інших живих істот і не залежить від віку, стану здоров'я, наявності здібностей чи таланту.

Стаття 54 Конституції України гарантує громадянам свободу літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності. Творчість умовно можна поділити на духовну творчість, тобто творчість переважно гуманітарного спрямування, і науково-технічну творчість. Держава також визнає за кожним громадянином право на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності, встановлюючи водночас пряму заборону використання або поширення вказаних результатів без згоди автора, за винятками, встановленими законом [1].

Визначення поняття права інтелектуальної власності надається у ст. 418 Цивільного Кодексу України (ЦК України) як право особи на результат інтелектуальної, творчої діяльності або на інший об'єкт права інтелектуальної власності, визначений законом.

Два основних підходи щодо цього терміна зводилися або до повного сприйняття і схвалення його законодавчого закріплення, або до заперечень наявності його ґрунтовного наукового пояснення і пропозицій використовувати не у правових нормах, а у політичних актах. У другому випадку справедливо вказувалось на неможливість ототожнювати правовий режим матеріальних речей і нематеріальних об'єктів, якими є різного роду авторські твори і різні технічні нововведення, з територіальними, часовими і просторовими обмеженнями прав авторів і винахідників; із зовсім іншими способами захисту авторських і патентних прав, ніж ті, які використовуються для захисту права власності. Крім того, набуття прав на певні об'єкти права інтелектуальної власності можливе лише за умови одержання спеціальних охоронних документів [2]. Прибічники теорії права інтелектуальної власності як права власності чи квазівласності свої думки обґрунтовували переважно аргументами про те, що інтелектуальна власність – це власність особливого роду, а об'єкти права інтелектуальної власності називали безтілесними речами. Різні підходи до розуміння сутності охорони прав на об'єкти права інтелектуальної власності існували і на час прийняття чинного ЦК України – як з позицій виключних прав, так і з позицій права власності. Між тим, більшість науковців не підтримали пропозиції про застосування інституту права власності до відносин інтелектуальної власності, враховуючи, зокрема, необхідність приведення принципів правової охорони відповідно до існуючих у країнах континентального права. У результаті ЦК України закріплює єдиний підхід до охорони прав на об'єкти права інтелектуальної власності за допомогою інституту виключних прав і єдиних для всіх об'єктів права інтелектуальної власності способів захисту цивільних прав та інтересів. В Україні законодавець закріплює поняття права інтелектуальної власності через розуміння його як особистих немайнових і майнових прав інтелектуальної власності [3]. Зміст цих прав визначається ЦК України та іншими законами щодо окремих об'єктів права інтелектуальної власності.

Суттєве значення для розуміння специфіки регулювання відносин у сфері права інтелектуальної власності підкреслене у ЦК України, а саме у ст. 419, співвідношення категорій "права інтелектуальної власності" і "права власності" [3]. При цьому право інтелектуальної власності та право власності на річ не залежать одне від одного, а перехід права на об'єкт права інтелектуальної власності не означає переходу права власності на річ, і навпаки.

Створення творів науки, літератури, мистецтва та інших об'єктів права інтелектуальної власності, таким

власності; а права інтелектуальної власності суб'єктивному значенні – це особисті немайнові і майнові права, які належать конкретному суб'єкту інтелектуальної власності.

Цивільно-правове регулювання відносин, пов'язаних із творчою діяльністю здійснюється за допомогою норм Книги четвертої ЦК України та ряду норм спеціальних законів України. Перевагою чинного ЦК України є те, що в Кодексі закріплено загальні положення, які стосуються всіх об'єктів права інтелектуальної власності. Це дозволяє однозначно визначати термінологію, дотримуватись основних принципів охорони нових об'єктів права інтелектуальної власності, встановлює єдині підходи до охорони різних об'єктів прав інтелектуальної власності. Спеціальні закони, присвячені різним об'єктам права інтелектуальної власності, забезпечують, у свою чергу, швидку й ефективну модернізацію і гармонізацію законодавства України з питань інтелектуальної власності. Таким чином, ЦК України не підміняє спеціальне законодавство у сфері інтелектуальної власності – до нього включено, переважно, загальні норми, норми-принципи, він не містить детальної правової регламентації правовідносин у сфері інтелектуальної власності [4]. Це пояснюється тим, що, по-перше, предмет цивільного права не охоплює весь комплекс відносин у названій сфері, оскільки існують також інші матеріальні та процесуальні відносини, які врегульовані адміністративним, кримінальним правом та інше, по-друге, законодавство у сфері права інтелектуальної власності постійно змінюється в результаті появи нових об'єктів, які здобувають правову охорону в результаті гармонізації норм міжнародного права і національного законодавства.

Отже, на сьогодні законодавство про інтелектуальну власність є комплексним, характеризується широким охопленням відносин, пов'язаних із творчою діяльністю, і є системою правових норм про особисті немайнові і майнові права на результати інтелектуальної власності і прирівняні до них об'єкти, які охороняються законом [4]. Книга четверта ЦК України "Право інтелектуальної власності" відображає суттєві загальні положення цивільно-правового регулювання суспільних відносин, що виникають у сфері інтелектуальної власності, і включає: поняття та зміст права інтелектуальної власності; правові норми, які закріплюють перехід права інтелектуальної власності на об'єкти; особливості правового режиму об'єктів, що створені на замовлення та під час виконання трудових обов'язків; визначення способів цивільно-правового захисту права інтелектуальної власності [5]. Серед найважливіших концептуальних положень ЦК України – максимальне врахування інтересів творців; кодифікація тільки тих норм, які визнані ustalеними у доктрині і перевірені практикою; збереження спеціального законодавства у сфері інтелектуальної власності та ряд інших.

У гл. 35 ЦК України "Загальні положення про право інтелектуальної власності" містяться норми, що регулюють питання, пов'язані з поняттям права інтелектуальної власності; співвідношенням права інтелектуальної власності та права власності; об'єктами і суб'єктами права інтелектуальної власності; підставами набуття права інтелектуальної власності; особистими немайновими і майновими правами інтелектуальної власності; строком чинності права інтелектуальної власності; використанням об'єктів права інтелектуальної власності та переданням майнових прав інтелектуальної власності; здійсненням прав інтелектуальної власності, які належать кільком особам; правами інтелектуальної власності на об'єкти, що створені у зв'язку з виконанням трудового договору або за замовленням; наслідками порушення прав інтелектуальної власності; захистом прав інтелектуальної власності судом.

Наук. керівн. Пешкова А. С.

Література: 1. Зинов В. Г. Управление интеллектуальной собственностью / В. Г. Зинов. – М.: Монолит, 2002. – 552 с. 2. Макаренко Л. В. Интеллектуальная собственность // Интеллектуальная собственность. – 2004. – № 12. – С. 52–58. 3. Борохович Л. В. Ваша интеллектуальная собственность / Л. В. Борохович. – СПб.: Питер, 2001. – 250 с. 4. Баринцев Н. М. Управление интеллектуальной собственностью / Н. М. Баринцев. – М., 2005. – 500 с. 5. Иноземцев В. Л. За пределами экономического общества / В. Л. Иноземцев. – М.: Академия, 1998. – 323 с.